

*Чарівна
Баттерфляй з
України*

*150 років від дня народження
та 70 років від дати смерті*
СОЛОМІЇ КРУШЕЛЬНИЦЬКОЇ

УДК 78.071(477)

Матеріал підготувала Л. Скуратовська

Відповідальна за випуск Т. Ключ

Літературний редактор Л. Казакова, О. Ташлик

Чарівна Баттерфляй з України: 150 років від дня народження та 70 років від дати смерті Соломії Крушельницької: пам'ятка юному читачеві / КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей» ; уклад. Л. Скуратовська. – Чернігів, 2022. – 26 с. – (Мистецькі ювілеї).

Пам'ятка має на меті ознайомити читачів із біографією та творчим генієм відомої оперної співачки, громадської діячки Соломії Амвросіївни Крушельницької (1872-1952). Містить бібліографію та адреси електронних ресурсів, де можна знайти більш детальну інформацію про співачку. Стане в нагоді всім поціновувачам музичного мистецтва України.

Департамент культури і туризму, національностей та релігій
Чернігівської облдержадміністрації

КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей»

Чарівна Баттерфляй з України:

**150 років від дня народження та 70 років від дати
смерті Соломії Крушельницької**

Мистецькі ювілеї:

пам'ятка юному читачеві

Чернігів-2022

2022 року минає 150 років від дня народження славетної оперної співачки Соломії Крушельницької, чий дивовижний голос почули та полюбили мільйони людей, від Львова до Нью-Йорка. Вона підкорила найпрестижнішу оперну сцену La Scala, постійно вчилася новому та вдосконалювала свою майстерність, а завдяки шаленій популярності й таланту змогла познайомити з українською піснею весь світ.

Ця річниця увійшла до переліку ювілейних дат ЮНЕСКО 2022 року.

Найцікавіші факти життя та творчості великої українки

Соломію Крушельницьку досі вважають неперевершеною оперною дивою, яка перетворювала кожную виставу на неповторне мистецьке явище, на те, що означали словом «тріумф». Про неї знав весь світ. Вона була – довершена гармонія... Винятково сильне і приємне для вуха сопрано, вроджений акторський талант, досконале виконавське мистецтво, краса фізична і духовна. Свої особисті концерти вона завжди закінчувала українськими народними піснями.

Соломія Крушельницька походить зі шляхетного українського роду Крушельницьких гербу Сас. Народилася 23 вересня 1872 року в сім'ї греко-католицького священика у селі Білявинці на Тернопільщині.

Співати Соломія почала дуже рано й усі відзначали її виняткові здібності і дуже приємний голос. Батьки усім дітям, і Соломії, дали гарну освіту.

Батьки Соломії Крушельницької – Теодора та о. Амвросій

Соломія Крушельницька основи музичної підготовки отримала в Тернопільській класичній гімназії, також навчалася у Тернопільській школі товариства «Приятелі музики».

У 1891 році Соломія вступила до Львівської консерваторії Галицького музичного товариства. Її наставником був відомий професор Валерій Висоцький.

Закінчивши консерваторію, восени 1893 року Крушельницька їде до Італії, де навчається співу у Фауста Креспі і драматичному мистецтву в професора Конті.

У 1894 році Крушельницька здобуває гарячу прихильність поціновувачів опери у Кракові та Варшаві... Так почався шлях неперевершеної оперної виконавиці.

Дебют Соломії Крушельницької відбувся в 1893 році на сцені Львівського театру Скарбека в опері Доніцетті «Фаворитка». Талант молодій співачки помітила оперна діва Джемма Беллінчоні, яка тоді гастролювала у Львові, і запропонувала їй продовжити навчання в Італії, а також допомогла в цьому. На батьківщині *bel canto* Крушельницька вдосконалює свій голос у професора Фаусти Креспі і вже через кілька років з успіхом виступає на сценах відомих театрів, здобувши велику популярність. На її честь у Чилі випускають білих голубів у театрі, а в Кракові після вистави студенти випрягають коней та самі везуть її екіпаж до готелю.

У 1898 році 25-річна співачка стає примадонною Варшавської опери, а за кілька років підкорює сцени Парижа та міланського *La Scala*.

Завдяки італійським педагогам голос Соломії Крушельницької набув надзвичайної сили й відтінків,

відкрив її лірико-драматичне сопрано діапазоном у три октави (у Львові її голос визначили як мецо-сопрано, що в майбутньому зумовило повну зміну репертуару), яке гіпнозувало поціновувачів мистецтва. Проте Соломія на цьому не зупиняється й націлена на самовдосконалення. Вона їде вчитися до Відня, де опановує німецьку вокальну школу, щоб співати в операх Ріхарда Вагнера, твори якого вимагали спеціальної підготовки та витривалості. Після навчання з успіхом виконує головні партії в 6 операх німецького композитора. У 1902 році після виступу в опері «Лоенгрін» в Opéra Garnier преса писала, що Крушельницька підкорила Париж за один вечір.

У лютому 1904 року тоді вже відомий італійський композитор Джакомо Пуччіні представив на сцені La Scala прем'єру «Мадам Баттерфляй». Це був приголомшливий провал — ошатна італійська публіка знехтувала виставою і навіть освистала. Пуччіні попросив саме Соломію Крушельницьку врятувати його оперу, і вона не злякалася ризикнути кар'єрою, хоча запропонувала маестро скоротити вступну арію, яка, на її думку, втомила глядача.

І вже у травні вони показали оновлену прем'єру у театрі Гранде в Бреші. Успіх був надзвичайний — Пуччіні й Крушельницьку викликали на «біс» 7 разів. Співачка тріумфально виконувала партію знаменитої

гейші в найбільших театрах світу понад сто разів і досі вважається найкращою виконавицею ролі Чіо-Чіо-Сан.

Соломія Крушельницька в ролі Чіо-Чіо-сан в опері «Мадам Баттерфляй» в опері Джакомо Пуччіні

У світовій пресі співачку як тільки не називали: «незабутньою Аїдою», «єдиною у світі Джокондою», «найчарівнішою Чіо-Чіо-Сан», «неповторною Галькою», «ідеальною Брунгільдою», «неперевершеною Саломеєю», «винятковою Валькірією». Диригувати виставами з її участю вважали за честь Артуро Тосканіні й Леопольдо Міньйоне, а за своє творче життя вона виконала понад

60 партій на сцені всіх великих оперних театрів Європи й Америки.

У надзвичайно вродливої та шалено популярної Соломії Крушельницької було багато залицяльників, які пропонували їй весь світ і навіть побудувати театр на її честь. Проте музика та самостійність для неї були надважливими. Вона не приймала подарунків від чоловіків, завжди поводитися як рівна в усьому, і всі свої статки заробила сама, завдяки працьовитості та таланту. Для родини у Львові співачка придбала триповерховий будинок, де завжди могли знайти прихисток українські митці.

Соломія Крушельницька з чоловіком Чезаре Річчоні

Зі своїм майбутнім чоловіком Чезаре Річчоні, італійським аристократом і тонким знавцем мистецтва, Соломія познайомилася в домі Пуччіні. Їхні шляхи перетнулися ще раз у залі суду, коли він був її адвокатом у справі проти театру в Неаполі, куди вона не з'явилася на виступ через виверження Везувію. Він виграв справу. Згодом симпатія переросла в закоханість і в 1910 році, під час гастролей співачки Південною Америкою, пара побралася в Буенос-Айресі та прожила разом 26 років, маючи віллу в Тоскані та подорожуючи світом, доки смерть Чезаре не розлучила їх. Своїм сестрам вона розповідала, що Річчоні був її другом, близькою людиною та єдиним чоловіком, якого вона кохала.

Соломія Крушельницька була вродливою жінкою, яка знала, як підтримувати себе у формі: щодня – гімнастика та здорове харчування. Вона гарно трималася в сідлі, любила вечірні прогулянки та своє авто, яким завжди сама керувала.

*Соломія Крушельницька в концертній сукні.
Віареджо, 1910 р.*

У серпні 1939 року, після смерті чоловіка, співачка приїхала в гості до рідних на Галичину з двома валізами, але через початок Другої світової війни вже так і не повернулася додому в Італію. За німецької окупації співачка намагалася вижити за гроші від приватних уроків вокалу.

За радянської окупації нова влада націоналізувала будинок Крушельницької, залишивши їй із сестрою Ганною тільки квартиру на верхньому поверсі.

У післявоєнний період Крушельницька починає викладати у Львівській консерваторії, однак світову

зірку ледве не звільняють, бо її диплом про вищу освіту зник. Пізніше цей документ знайшли у фондах Національного музею у Львові.

До Італії її не випускали, громадянства СРСР та пенсії їй не давали, доки вона не передала свою тосканську віллу радянській державі, яку та продала, виплативши всесвітньовідомій співачці лише мізерну частину від отриманого. Її талант, голос і життя опинилися за «залізною завісою».

Свій останній концерт Соломія Крушельницька дала у Львові, у 77-річному віці, де таким же чистим, але вже не таким сильним голосом заспівала «Родимий краю» у Львівській філармонії. Але з піснею вона була до кінця життя: адже навіть із раком горла на 79-му році життя (упродовж 8–16 квітня 1951 р.)

Крушельницька записала чотири твори – це були обробки українських пісень Андрія Штогаренка,

Померла Соломія Крушельницька 16 листопада 1952 року і похована на Личаківському кладовищі поруч із могилою Івана Франка.

Наприкінці 80-х років розпочалися роботи по створенню музично-меморіального музею Крушельницької. І лише у 1995 році Музей набув статусу самостійної державної установи.

Музично-меморіальний музей Соломії Крушельницької у Львові – розміщений у колишньому

будинку Крушельницької, де співачка провели останні роки свого життя – нараховує у своїх фондах понад 25 тисяч експонатів. Основою експозиції Музею став архів, переданий племінницею співачки – Одаркою Бандрівською, яка присвятила своє життя збереженню пам'яті про Крушельницьку. Цінні експонати передали музею дослідники Михайло Головащенко та поет Іван Деркач.

Щодо самого будинку Крушельницької, то лише у 1977 році на фасаді цього будинку встановили меморіальну дошку роботи скульптора Миська на честь великої співачки.

Фрагмент експозиції Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові. Кімната Віареджо.

У 2020 році Музею передали архів Негріти Кано де П'яцціні. Його привіз із Аргентини Юрій Іваник – чоловік внучатої племінниці співачки Марти Стернюк. У минулому архів належав найщиріший приятельці Соломії Крушельницької – аргентинській піаністці Негріті Кано де П'яцціні. Після її смерті ці матеріали передали родичам Крушельницької. Архів, зокрема, містить 50 оригінальних фотографій з історії артистичної діяльності Крушельницької та приватні фото, фотографії з італійського Віареджо, де мешкала Соломія разом зі своїм чоловіком.

На початку вересня 2021 року директор Музею Соломії Крушельницької отримав ключі від квартири на третьому поверсі будинку, де знаходиться музей. Це помешкання після приходу радянської влади належало приватним особам. Місто викупило його для Музею за 60 тисяч доларів. Зараз приміщення прилаштовують для музейних потреб.

Вшанування пам'яті знаної співачки

Сьогодні в Україні є два меморіальні музеї Соломії Крушельницької – у Львові та в селі Біла на Тернопільщині. На честь співачки названо вулиці в Києві, Львові, Тернополі, Рівному, Житомирі та Бучачі. А у великій залі музею театру La Scala, між портретами талановитих італійців Роджеро

Леонкавалло та Енріко Карузо, стоїть барельєф великої українки Соломії Крушельницької.

У Львові проводиться міжнародний конкурс оперних виконавців і всеукраїнський конкурс вокальних і аматорських колективів.

У Тернополі є вулиця Крушельницької, з 1997 року виходить у світ культурно-мистецьке видання газета «Соломія», а з 2001 року створено благодійний фонд «Соломія». У селі Тисів Болехівського р-ну Івано-Франківської області, де працював парохом батько Соломії, на пожертву односельчан встановлено погруддя співачки.

22 серпня 2010 року на бульварі Т. Шевченка Тернополя відкрито перший у світі пам'ятник С.Крушельницькій (висота 3,80 м, матеріал бронза), споруджений за ініціативи фонду «Соломія», на кошти громадськості, при сприянні Тернопільської міської ради.

Українську співачку в Італії й Польщі називали своєю та вважали національною гордістю, але вона завжди повторювала, що є українкою, а свої особисті концерти скрізь закінчувала українськими народними піснями.

«Національність мою знають усі, я її не змінювала й ніколи не зміню, попри те, що

підлизування й ставання під прапори сильніших іноді приносять вигоду», — казала Соломія Крушельницька. Вже будучи зіркою найвеличніших оперних сцен світу, вона щороку приїздила з виступами в рідний Тернопіль, Львів, Бережани, Чернівці чи Збараж. А на власні гастролі брала із собою як талісман збірку «Кобзаря» Тараса Шевченка.

Українська нація наділена однією з наймилозвучніших мов на планеті. Українське слово в музичному супроводі вражає та зачаровує, а у виконанні талановитих людей, наділених чудовим голосом, пісні, музичні твори звучать неперевершено.

Дмитро Павличко присвятив вірш «чарівній Баттерфляй з України».

КОНЦЕРТ У ЦАРЯ

*Геніальна українська співачка
Соломія Крушельницька,
гастролюючи в Петербурзі 1902 року,
виступала в царському палаці.
Микола II прийняв її як італійку
і просив заспівати рідною мовою...*

У царські позолочені покої
Зайшла, спокійна, горда і смутна,
А серце билося в несучі покої.

Навіщо їй ця зала осяйна,
Де погляди сплітаються, як змії,
Кого знайти хотіла б тут вона?!
Співати будеш катові Росії
В його тяжких палатах, що стоять
На українських костях, Соломіє!
Але йому ти мусиш нагадать,
Що не померла українська мова,
Засуджена до шибениць-розп'ять!
Для нього ти як синява зимова, —
Не жде він грому — полосни ножем
Нежданого, затаєного слова,
Спиши пиху ненависті бичем,
Проткни його болотяні зіниці,
Де сласність вигинається вужем,
Тим усміхом, що має блискіт криці,
Упевненість чудової мети
І недосяжність ранньої зірниці.
Нещадна будь, хай знає він, що ти
Не з краю бідолашного Ромео,
Що хочеш ти не слави — тільки мсти,
Що Соломія ти, не «пані Меа»,
Що твій народ його рабом не став,
Що плазунові недоступна мева!
Перед тобою тужиться удав,
Та ти його вже посікти готова
Ясними гільйотинами октав...
Лунала пісня. Плакала діброва,
Колосся шелестіло на лані,

О кручу хвиля хлюпала дніпрова,
Ішли селом дівчата голосні,
Подільський гай озвався солов'їно
До сонця, що вставало вдалині.
Немов серпанок, звуки піаніно
Зникали в сяйві голосу. Дочка
Твоя співала-мстила, Україно!
Скривився імператор. Ось яка
Та пісня, не убита досі нами,
Не вирвана із серця мужика.
І горло жах йому затис: всі храми,
Всі армії, всі тюрми, весь Сибір,
Держава, що кишла шпигунами,
Істориків-повій продажних збір,
Плюгаве православ'я і корона,
Якою хизувався бузувір,—
Усе, неначе військо фараона,
Втонуло в морі голосу її.
Та пісня — не жалоба похоронна,
В ній сховані будучини бої,
В ту ніжність одяглася непокора,
Вона не згине — брешуть холуї!
Цар дихав, як здихаюча потвора,
А Соломії усмішка в ту мить
Була, як спис, промовиста й сувора:
Тієї пісні-мови не убить!

Життя Соломії Крушельницької варте того, щоб
про нього знімати художні фільми, телесеріали, писати

романи та документальні розвідки. На її долю випала велика праця, велика слава і велика любов. Вона була дуже відомою і вільною у своїх діях, але війна і обставини зробили її заручницею радянської влади. Вона завжди наголошувала, що вона українка, але в незалежній Україні не так багато встигли зробити для її пам'яті.

Література про Соломію Крушельницьку:

1. 100 знаменитих людей України / В. М. Склярєнко та ін. ; пер. з рос. Т.В. Ковальової ; худож.-оформ. Л.Д. Киркач-Осипова. - Х. : Фолио, 2005. - 512 с. - (100 знаменитих). – С.212-216.
2. 100 навідомиших українців / під заг. редакцією Ю. Павленка. – К. : ТОВ «Автограф», ТОВ «КД «Орфей», 2005. – 640 с. – (100 найвідомиших) – С. 373-381.
3. Богиня сцени (Сценарій вечора-портрета до дня народження С. Крушельницької) // Буган, Ю.В. Шкільні свята та розваги : На допомогу пед. працівникам загальноосвіт. та позашк. закл. освіти. Ч. 2. – Тернопіль : Астон, 1998. - 247 с. – С. 86-93.
4. Видатні особистості : повна іл. енцикл. / уклад. К. Гіффорд, Дж. Холленд, А. Крамер [та ін.] ; пер. Р. Фещенко. - К. : Країна Мрій, 2008. - 256 с. : ілюстр. - (Атласи та енциклопедії). – С. 187.
5. Врублевська В.А. Соломія Крушельницька : роман-біографія / В. В. Врублевська. – Київ : Дніпро, 1986. – 358 с.
6. Гандзій О. [Соломія Крушельницька] / О. Гандзій // Країна. – 2017. – № 36. – С. 47–50.
7. Головащенко М. На вершині світової слави. Соломія Крушельницька / М. Головащенко // Українки в історії / В.К. Борисенко, М.І. Головащенко, О.П. Кривоший, С. Андрусів ; [редкол.: М. Богачевська-Хомяк, В. Сергійчук та ін. ; за ред. В. Борисенка]. – Київ: Либідь, 2004. – 326 с.: іл. - С. 248-250.
8. Гумницька, Наталя. "Музикальна Кам'яниця" - жива душа Соломії Крушельницької : до тридцятиріччя Музично-меморіального музею у Львові // День. - 2019. - 18-19 жовтня. - С. 13.
9. Гумницька, Наталя. Гордість нації - славетна Соломія Крушельницька : до переліку геніїв української і

- світової музичної культури належить ім'я Соломії Крушельницької - примадонни найпрестижніших оперних театрів світу кінця ХІХ-початку ХХ ст. // Слово Просвіти. - 2017. - 5-11 жовт. - С. 14.
10. Жадан, Л. В. Неперевершена Соломія // Все для вчителя. - 2008. - № 7. - С. 52-53.
  11. Життя у пісні : театралізоване дійство // Позакласний час. — 2015. — № 1. — С. 82-84.
  12. Козуля О. Богиня сцени / О. Козуля // Жінки в історії України / О. Козуля. — Київ, 1993. — С. 75-81.
  13. Козуля О. Жінки в історії України. – Київ : Український центр духовної культури, 1993. – 255 с. – С. 75-81.
  14. Корній, Лідія Пилипівна. Історія української музичної культури від давнини до початку ХХ століття. – К.: Муз. Україна, 2018. – 364 с.
  15. Красножон, Валентина. Сисоєва, Надія. Соломія Крушельницька - зірка оперної сцени : інформаційний бібліографічний список для організаторів дитячого читання до 145-річчя від дня народження української співачки // Шкільний світ. - 2017. - № 15. - С. 20-41. - Бібліогр.: с. 31-33. - Вебліогр.: с. 33-35.
  16. Красножона, Світлана. Дитячими стежками Соломії Крушельницької // Географія та основи економіки в школі. - 2011. - № 11-12. - С. 23-25.
  17. Кріль, Олена. Славетні українці : громадянська освіта : 3-й клас : творча лабораторія // Початкова освіта (Шкільний світ). - 2012. - № 9. - С. 4-6.
  18. Кузьменко, Людмила. Найпрекрасніша і найчарівніша Чіо-Чіо-Сан з... України // Українська мова і література в школі. - 2012. - № 5. - С. 58-60.
  19. Лисенко, І. М. Співаки України [Текст] : енциклопедичне видання / Іван Лисенко. – Київ : Знання, 2012. - 639, [1] с. : портр. – С. 294-296.

20. Мандзюк, Денис. "Перед вами я можу розкрити всі подряпинки свого серця" : історія життя та творчості Соломії Крушельницької // Країна. - 2012. - № 36. - С. 52-57.
21. Мистецтво України : Біографічний довідник / упоряд. А. В. Кудрицький. – Київ : Укр. енциклопедія, 1997. – 700 с. – С.339.
22. Музика: Для дітей середнього шкільного віку / Авт.-упорядники М. О. Володарська, Є. С. Каневський; Худож.-ілюстратор Г. В. Беззубова; Худож.-оформлювач Л. Д. Киркач-Осипова.— Харків: Фоліо, 2005. — 319 с.— (Дитяча енциклопедія). – С. 289-290.
23. Муравська В.В. Жінки в історії України // Позакласний час. - 2006.- №3-4. - С.61-65.
24. Невмержицька, Н. М. Жінки в історії України : [із збірки "Книга творить людину"] / Національна бібліотека України для дітей // Шкільна бібліотека. - 2012. - № 5. - С. 34-36.
25. Овчаренко, Едуард. Музичний світ Соломії Крушельницької : арт-калейдоскоп // Слово Просвіти. - 2018. - 22-28 листоп. - С. 15.
26. Орлова, Є. Г. Жінки в історії українського мистецтва : [короткі біографічні дані] // Мистецтво в школі (музика, образотворче мистецтво, художня культура). - 2011. - № 3. - С. 2-6 (3).
27. Орлова, Є. Г. Найпрекрасніша і найчарівніша Баттерфляй : мистецька вітальня // Мистецтво в школі (музика, образотворче мистецтво, художня культура). - 2010. - № 7. - С. 34-40.
28. Перейма, Людмила. Адажіо за лаштунками долі // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. - 2005.- №9-10. - С.145-162.
29. Провідники духовності в Україні / За ред. І.Ф.Кураса. - К. : Вища школа, 2003. - 783 с. – С. 682-683.

30. Саврук, Л. М. Жінки в історії українського мистецтва : (виховний захід) : виховання + навчання // Мистецтво в школі (музика, образотворче мистецтво, художня культура). - 2018. - № 3. - С. 27-31.
31. Скринченко, Володимир. Життя і мандри Соломії Крушельницької : сторінки історії // Культура і життя. - 2020. - 13 листопада. - С. 6-7.
32. Скринченко, Володимир. Оперна одісея Соломії Крушельницької // Всесвіт. - 2020. - № 3-4/5-6. - С. 238-243.
33. Соломія Крушельницька : голос, що полонив увесь світ // Шкільний світ. - 2008. - № 10. - Вкладка. - С. 19-20.
34. Соломія Крушельницька : Спогади. Матеріали. Листування : у 2 ч. Ч. 1. : Спогади / вступ. стаття, упоряд. і прим. М. Головащенко. – Київ : Музична Україна, 1978. – 398 с.
35. Соломія Крушельницька : Спогади. Матеріали. Листування : у 2 ч. Ч. 2. : Матеріали. Листування / упоряд. і прим. М. Головащенко. – Київ : Музична Україна, 1979. – 447 с.
36. Сорока, Юрій. 100 важливих постатей України [Текст] / Юрій Сорока; наук. консультант С. Печенін; худож.-оформлювач М. С. Мендор. – Харків: Фоліо, 2019. – 205 с.: іл. – (Справжня історія). – С. 124-125.
37. Сто великих українців. - К. : Арій, 2011. - 495 с. : фотогр. - (100 великих). – С. 318-322.
38. Стражний, Олександр. Світять зіркою їх імена : славетні жінки України // Журавлик. - 2015. - № 5. - С. 4.
39. Тарасюк, І. М. Видатна серед видатних : (сценарій літературно-музичного вечора) : [за творчістю видатної співачки Соломії Крушельницької] // Мистецтво в школі (музика, образотворче мистецтво, художня культура). - 2013. - № 8. - С. 32-34.

40. Таровита, Ірина. Літературно-музична композиція. Неперевершена Меа : 10-11-ті класи // Українська мова та література (Шкільний світ). - 2013. - № 1-2. - С. 5-11. - Бібліогр.: с. 11.
41. Таровита, Ірина. Неперевершена Меа : літературно-музична композиція для учнів 10-11-х класів // Шкільний світ. - 2012. - № 47. - Музика. - 2012. - № 12. - С. 1-8. - Бібліогр.: с. 8.
42. Топська Неллі. Неперевершена. Соломія Крушельницька : кн. іл. картинами укр. худож. – Київ : ТОВ «КТБ Альфа», 2020. – 63 с. : фотоіл., репрод., портр.
43. Три спогади з дитинства... : до 140-річчя від дня народж. С. Крушельницької // Позакл. час. — 2012. — № 13-14. — С. 98-99
44. У царині прекрасного : виховуємо ціннісне ставлення до мистецтва : [добірка заходів] // Позакласний час. - 2014. - № 11. - С. 59-70. (Храполович, Г. М. Перлини України. – С. 60)
45. Фільц, Б. Крушельницька Соломія Амвросіївна // Енциклопедія сучасної України / ред. кол.: І. М. Дзюба [та ін.]. — К., 2014. — Т. 15 : Кот — Куз. — С. 582—583.
46. Хорошевський А.Ю. Проект «Україна». Галерея національних героїв / А.Ю. Хорошевський. – Харків : Фоліо, 2012. – 272 с. – С. 212-216.
47. Чоп, Оксана. Митці-легенди: Соломія Крушельницька : інтегрований урок-панорама з інтегрованого курсу "Мистецтво" та курсу "Я і Україна" (громадянська освіта) // Шкільний світ. - 2016. - № 9. - Музика. - 2016. - № 5. - С. 11-16.
48. Шаров І. Ф. 100 видатних імен України / І. Ф. Шаров. – Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. – С.213 - 217.

Інтернет-ресурси:

http://na-skryzhalyah.blogspot.com/2016/04/blog-post_49.html

<https://etnoxata.com.ua/statti/traditsiji/solomija-krushelnitska-golos-jakij-pidkoriv-svit/>

<https://krushelnytska.mkip.gov.ua/>

<https://photo-lviv.in.ua/kohannya-v-zhytti-solomiji-krushelnytskoji/>

<https://photo-lviv.in.ua/odruzhennya-v-buenos-ajresi/>

<https://salomeamuseum.com.ua/>

**Чарівна Баттерфляй з України:
150 років від дня народження та 70 років від дати
смерті Соломії Крушельницької**

**Мистецькі ювілеї:
пам'ятка юному читачеві**

Відповідальна за випуск Т. Ключ

Матеріал підготувала Л. Скуратовська

Літературний редактор Л. Казакова, О. Ташлик

Комп'ютерна верстка О. Ташлик

Видавець:

Чернігівська обласна бібліотека для дітей

вул. Левка Лук'яненка, 22а

м.Чернігів

14032

тел. 0462-95-19-45

Сайт бібліотеки:

<https://chernihiv-lib.org.ua/>

Електронна пошта:

chernigivodb@ukr.net